

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра української мови та літератури

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сучасна українська літературна мова

підготовки здобувачів ступеня вищої
освіти _____бакалавр_____

спеціальності 014 Середня освіта (українська мова і література)

спеціалізації _____

Слов'янськ – 2016 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ української мови та літератури

УКЛАДАЧІ ПРОГРАМИ:

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури

Швидка Надія Валентинівна

РЕЦЕНЗЕНТИ:

кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології Маторіна Наталія Михайлівна;

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури

Сегін Любомир Васильович.

Рекомендовано до впровадження
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“10” травня 2016 р.
протокол № 3

Перший проректор _____

О. Г. Набока

ВСТУП

Навчальна програма дисципліни «Сучасна українська літературна мова» укладена відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавр за спеціальністю 014 Середня освіта (українська мова і література).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні розділи сучасної української мови: фонетика, орфоепія, графіка, орфографія, лексика, лексикографія, фразеологія, морфеміка, словотвір, морфологія, синтаксис.

Міждисциплінарні зв'язки: сучасна українська літературна мова, порівняльна типологія російської та української мов, загальне мовознавство, лінгвостилістика, етнолінгвістика, філософія тощо.

Програма навчальної дисципліни містить такі змістові модулі:

1. Вступ.
2. Фонетика і фонологія.
3. Орфоепія.
4. Графіка і орфографія.
5. Лексикологія як розділ мовознавства.
6. Лексика.
7. Диференціація лексики.
8. Українська фразеологія.
9. Українська лексикографія.
10. Основи морфеміки.
11. Словотвір.
12. Граматика як наука про граматичну будову мови.
13. Морфологія. Іменні частини мови.
14. Дієслово. Система дієслівних форм.
15. Особливі форми дієслова. Прислівник.
16. Службові частини мови.
17. Предмет і завдання синтаксису. Словосполучення.
18. Речення як основна синтаксична одиниця.
19. Просте речення.
20. Синтаксис простого ускладненого речення.
21. Синтаксис складного речення.
22. Складні речення з різними видами зв'язку.
23. Лінгвістика тексту.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова» є формування систематизованих наукових знань про традиційні й нові підходи щодо класифікації та кваліфікації одиниць мовної системи; усвідомлення й репродукції знань теоретичного матеріалу; уміння оптимально співвідносити теорію з практикою; формування вмінь і навичок

усного та писемного мовлення, оволодіння нормами української літературної мови.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Сучасна українська літературна мова» є підвищення загальномовного рівня майбутніх фахівців, формування у здобувачів чіткого розуміння основних теоретичних засад вивчення мовних одиниць, вироблення стійких практичних навичок лінгвістичного аналізу різних одиниць мови, уміння поєднувати теоретичні й практичні знання.

1.3. За результатами вивчення дисципліни у здобувачів повинні бути сформовані такі компетентності:

загальні:

1. Соціокультурна компетентність:

– розуміти роль культури, науки в розвитку цивілізації, їх співвідношення і пов'язаних з ними сучасних соціальних і етичних проблем, цінності наукової раціональності та її історичних типів, знати структуру, форми і методи наукового пізнання, їх еволюцію;

– знати форми і типи культур, основні культурно-історичні світові центри і регіони, закономірності їх функціонування і розвитку, знати історію культури України, її місце в світовій культурі і цивілізації;

– бути обізнаним у найважливіших галузях і етапах розвитку гуманітарного і соціально-економічного знання, основних наукових школах, напрямках, концепціях, джерелах гуманітарного знання і видах роботи з ними;

– вміти аналізувати в загальних рисах основні економічні події в своїй країні і за її межами, знаходити і використовувати інформацію, необхідну для орієнтування в основних поточних проблемах економіки;

– знати права і свободи людини і громадянина, вміти їх реалізувати у різних сферах життя, знати Конституцію України;

– мати уявлення про наукові, філософські і релігійні картини світу, сутність призначення і сенс життя людини, про різноманітність людського пізнання, співвідношення істини і помилки, безвір'я і віри, раціонального та ірраціонального в людській уяві, особливості функціонування знання в сучасному суспільстві, про естетичні цінності, їх значення в творчості і повсякденному житті, вміти орієнтуватися в них;

– сприймати і розуміти різні жанри мистецтва (художню літературу, живопис, музику).

2. Інформаційна компетентність:

– вміти користуватися сучасними інформаційними технологіями;

– вільно орієнтуватися у стрімкому потоці наукової інформації, вести особистий науковий пошук за допомогою різних інформаційних систем;

– вміти користуватися електронними носіями для ведення навчальної документації середньої та старшої школи;

– бути обізнаним та вміти вільно користуватися інформаційними системами: бібліотеками, каталогами, архівами, локальними та глобальними мережами для ефективного пошуку та структурування інформації.

3. Комунікативна компетентність:

– знаходити засоби виражати особисте ставлення учителя-гуманіста до культурно-естетичних проблем;

– вміти виражати і обґрунтовувати свою позицію з питань, які стосуються до історичного минулого;

– сензитивність до можливостей адаптації матеріалу відповідно до умов загальноосвітніх навчальних закладів;

– уміння застосовувати різні методичні ситуації в залежності від навчального контексту;

– вміти в практичній діяльності застосовувати знання етикету і дотримання етики ділового спілкування;

– вільно володіти українською мовою як державною і як мовою професійного та повсякденного спілкування з учнями, іноземними мовами;

– використовувати вербальні і позамовні засоби комунікації, техніки взаємодії в комунікаційних актах зі школярами, батьками, колегами, адміністрацією школи.

4. Здоров'язбережувальна компетентність:

– розуміти природу психіки, знати основні психологічні функції та їх фізіологічні механізми, співвідношення природних і соціальних факторів у становленні психіки, розуміти значення волі й емоцій, потреб і мотивів;

– вміти дати психологічну характеристику особистості (її темпераменту, здібностей), інтерпретацію власного психічного стану, володіти найпростішими способами саморегуляції;

– розуміти співвідношення впливу спадковості і соціального середовища, ролі і значення національних і культурно-історичних факторів у навчанні і вихованні;

– впроваджувати в навчально-виховний процес здоров'язбережувальних освітніх технологій через усвідомлення ідей здоров'язбереження та здоров'яформування, до розвитку в учнів активної мотивації щодо необхідності дбайливого ставлення до власного здоров'я;

– здійснювати моніторинг показників індивідуального фізичного й психічного розвитку школяра, на основі знань про його вікові анатомо-фізіологічні особливості, теорію спадковості, фактори ризику прогнозувати можливі зміни здоров'я і проводити відповідні психолого-педагогічні чи коригувально-реабілітаційні заходи;

– попереджати виникнення небезпечних для здоров'я ситуацій, у разі потреби ліквідувати чи уникати їх наслідків;

– вміти надавати долікарняну допомогу з різних видів уражень: травматичних, термічних, хімічних, радіаційних та ін.

5. Акмеологічна компетентність:

- застосовувати теоретичні знання й практичні навички для оволодіння основами теоретичних філологічних дисциплін;
- використовувати знання, уміння й навички, професійно профільовані знання в галузі філологічних наук;
- володіти способами самостійного опанування знань, вміти реалізувати отримані знання в професійній діяльності на практиці;
- розуміти смисл взаємозв'язків духовної, біологічної і соціальної основ в людині, ставлення людини до природи і протиріч, які виникли в сучасну епоху технічного розвитку і кризи існування людини в природі;
- мати уяву про сутність свідомості, її взаємовідносин з підсвідомим, про роль свідомості і самосвідомості в поведінці, спілкуванні і діяльності людей, формуванні особистості;
- поєднувати практичну і професійно-педагогічну цілі з реалізацією виховної загальноосвітньої та розвиваючої функцій;
- бути готовим реалізовувати одержану підготовку в своїй майбутній діяльності.

спеціальні:

1. Психолого-педагогічна компетентність

- усвідомлювати перспективні тенденції розвитку педагогічної науки, що утримуються на кращих світових національних педагогічних здобутках минулого та сучасності.

2. Фундаментально-прикладна компетентність

- уміти працювати з науковою літературою, визначати суть та характер нерозв'язних наукових проблем, пропонувати свої варіанти вирішення, узагальнювати і класифікувати емпіричний матеріал;
- опанувати систему сучасних прагмалінгвістичних знань про структуру, закономірності та найважливіші аспекти мовної, в тому числі міжкультурної комунікації.
- мати базову теоретичну та практичну підготовку з української мови та літератури.

3. Методична компетентність

- володіти основними правилами оформлення ділової документації українською мовою;
- дотримуватись норм сучасної літературної мови.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 720 годин / 24 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Вступ

Розділи курсу «Сучасна українська літературна мова», їх основний зміст та обсяг. Українська мова – національна мова українського народу. Місце української мови серед слов'янських мов. Українська літературна мова й діалекти української мови. Українська літературна мова як унормована й оброблена форма загальнонародної мови. Основні стильові різновиди писемної та усної форм української літературної мови.

Змістовий модуль 2

Фонетика і фонологія

Предмет і завдання фонетики. Зв'язок фонетики з іншими розділами мовознавства. Звуки і склади як фонетичні одиниці мови. Склад. Закономірності складоподілу в українській мові. Наголос, його різновиди. Ознаки українського наголошення. Наголос як засіб вираження лексичного та граматичного значення слів. Мовний апарат. Робота мовних органів під час утворення голосних і приголосних звуків.

Фізіолого-артикуляційний, акустичний і лінгвістичний аспекти вивчення мовних звуків. Поняття про фонему. Основний вияв фонем та її позиційні й комбінаторні варіанти. Голосні звуки, їх класифікація. Приголосні звуки, їх класифікація. Фонетична та фонематична транскрипції. Морфологічні / історичні / чергування голосних і приголосних фонем. Позиційні чергування голосних звуків. Асиміляція приголосних. Подовження приголосних як наслідок прогресивної асиміляції. Дисиміляція приголосних. Спрощення груп приголосних. Фонеморфологія української мови як учення про взаємозв'язок і взаємодію фонем і морфем. Комбіновані явища чергування приголосних при утворенні прикметникових та іменникових форм.

Змістовий модуль 3

Орфоепія

Значення орфоепічних норм, причини їх порушення. Удосконалення орфоепічних норм української літературної мови. Відомості про культуру мовлення та стилістику. Вимова голосних і приголосних звуків у різних позиціях. Вимова певних словосполучень; слів, засвоєних з інших мов.

Змістовий модуль 4

Графіка й орфографія

Графіка як вчення про систему знаків, що забезпечують передачу звукової мови на письмі, і про звукове значення букв. Українська графіка. Український алфавіт, його писана та друкована форми. Співвідношення між буквами та звуками української мови. Позначення на письмі вимови *я, ю, є, ї* в різних позиціях. Позначення на письмі м'якості приголосних. Українська орфографія та її принципи: фонетичний, морфологічний та історичний

(традиційний). Орфографічний словник української мови. Правила вживання м'якого знака, апострофа. Написання слів разом, окремо й через дефіс. Уживання великої букви. Правопис прізвищ та географічних назв. Правопис префіксів і суфіксів. Правопис слів іншомовного походження. Правила переносу частин слів (фонетичні й морфологічні).

Змістовий модуль 5

Лексикологія як розділ мовознавства

Предмет, завдання лексикології та її місце серед інших лінгвістичних розділів. Поняття лексики, лексеми. Проблема визначення слова. Основні знаки слова: а) слово як двобічна одиниця; б) лексичне значення слова, його компонентні ознаки; в) граматичне значення слова; г) узагальнювальні ознаки слова; слово й поняття. Поняття про багатозначність. Однозначні й багатозначні слова. Узуальне та okazіональне значення слова. Семантична структура багатозначного слова й лексико-семантичний варіант. Причини виникнення багатозначності. Види полісемії. Різновиди лексичних значень за відношенням до предмета: прямі й переносні значення слів; переносне значення та образне вживання; види переносних значень: а) метафора, її види; б) метонімія, її види; в) синекдоха. Типи лексичних значень слів за відношенням до контексту: 1) вільні та зв'язані значення; 2) види зв'язаних значень: а) фразеологічно зв'язані; б) конструктивно зумовлені; в) синтаксично зумовлені.

Змістовий модуль 6

Лексика

Поняття про омонімію й омоніми. Визначення лексичних омонімів. Основні різновиди лексичних омонімів. Міжмовні омоніми. Причини виникнення омонімів. Відмежування омонімії від полісемії. Паронімія в українській мові. Різновиди паронімів. Поняття про антонімію й антоніми. Визначення лексичних антонімів. Типи антонімів. Стилiстичне використання антонімів. Поняття про лексичні синоніми. Синонімічний ряд і його структура. Проблема класифікації синонімів. Умови виникнення синонімів. Синоніми абсолютні й контекстуальні. Перифрази й евфемізми.

Змістовий модуль 7

Диференціація лексики

Поняття про термін. Основні ознаки слів-термінів. Джерела формування терміносистеми. Детермінологізація. Споконвічно українська лексика. Старослов'янiзми в українській мові. Запозичення з інших слов'янських мов. Запозичення з неслов'янських мов. Калька як особливий різновид запозичення. Екзотична лексична. Варваризми та макаронізми в українській мові. Лексика активного вжитку. Лексика пасивного вжитку: а) неологізми, okazіоналізми; б) застаріла лексика (історизми, архаїзми). Загальнонародна лексика. Спеціальна лексика: а) терміни; б) професіоналізми; в) жаргонізми, арготизми; г) використання спеціальної

лексики в художніх і публіцистичних текстах. Діалектизми, їх види. Використання діалектної лексики в художніх текстах. Словники лексики обмеженого вживання (термінів, жаргонної лексики, діалектної лексики). Стилiстично нейтральна лексика. Розмовна лексика, її види. Книжна лексика, її різновиди. Експресивна лексика, уживання її в стилях.

Змістовий модуль 8

Українська фразеологія

Поняття про фразеологізм. Основні ознаки фразеологізмів. Різновиди фразеологізмів. Джерела української фразеології. Стилiстичне використання фразеологізмів.

Змістовий модуль 9

Українська лексикографія

Лексикографія як наукова дисципліна. Етапи становлення української лексикографії. Українська лексикографія XVII–XVIII століття: загальна характеристика. Українська лексикографія у XIX столітті: загальна характеристика. Українська лексикографія першої половини XX століття: загальна характеристика. Українська лексикографія другої половини XX століття: загальна характеристика. Досягнення української лексикографії за останнє десятиріччя. Загальна типологія словників. Перекладні словники української мови. Інверсійні (зворотні) словники. Тлумачні словники української мови. Словники іншомовних слів української мови. Словники мови письменників: загальна характеристика. Ономастичні словники української мови. Етимологічні словники української мови. Орфографічні словники української мови. Орфоепічні словники української мови. Словники синонімів, омонімів, паронімів, антонімів української мови. Термінологічні словники української мови. Діалектні словники української мови. Фразеологічні словники української мови. Словотвірні словники української мови. Частотні словники української мови. Граматичний словник.

Змістовий модуль 10

Основи морфеміки

Морфеміка як розділ мовознавства. Основні поняття морфеміки. Морфемна будова слова. Види морфем. Нульові морфемі. Афіксоїди. Поняття про морфонеміку і морфонологію. Історичні зміни в морфемній будові слова. Валентність морфем. Поняття морфотактики. Валентність основ. Валентність префіксів. Валентність суфіксів. Обмеження щодо сполучуваності морфем. Активність та продуктивність морфем.

Змістовий модуль 11

Словотвір

Словотворення і словотвір. Поняття про словотворення і словотвір. Місце словотвору в системі наук про мову. Основні способи вираження граматичних значень в українській мові. Словотвірне правило. Основні

поняття словотвору. Типи словотворення. Твірна база і словотворчі засоби. Поняття про формант. Основні види формантів. Словотвірна мотивація (похідність). Різновиди семантичних відношень. Словотвірний тип. Деякі питання словотвору. Визначення ступеня продуктивності в словотворі. Регулярність і нерегулярність у словотворі. Словотвірний розряд. Словотвірна категорія. Семантична функція кореня в словотвірному гнізді. Проблеми класифікації способів словотворення. Різні способи українського словотворення. Сучасні тенденції в розвитку словотворення. Способи словотворення. Проблеми класифікації способів словотворення. Різні способи українського словотворення: афіксальні способи словотворення; безафіксний спосіб словотворення; осново- та словоскладання; абревіація; морфолого-синтаксичний спосіб словотворення; лексико-синтаксичний спосіб словотворення; лексико-семантичний спосіб словотворення. Сучасні тенденції в розвитку словотворення. Словотворення іменників. Суфіксальні іменники. Префіксальне творення іменників. Суфіксально-префіксальне творення іменників. Слово- й основокладання у творенні іменників. Абревіація у творенні іменників. Субстантивація. Словотворення прикметників. Суфіксальне творення якісних прикметників. Суфіксальне творення відносних прикметників. Префіксальне словотворення прикметників. Префіксально-суфіксальне словотворення прикметників. Ад'єктивація. Словотворення дієслів. Суфіксальні дієслова. Префіксальне творення дієслів. Префіксально-суфіксальні дієслова. Постфіксальне словотворення дієслів. Суфіксально-постфіксальне творення дієслів. Префіксально-постфіксальне творення дієслів. Словотворення інших частин мови. Словотворення числівників. Нумералізація. Словотворення займенників. Проніміналізація. Суфіксальне творення прислівників. Префіксально-нульове творення прислівників. Суфіксально-префіксальне словотворення прислівників.

Змістовий модуль 12

Граматика

Предмет і завдання граматики. Морфеміка та словотвір як взаємопов'язані складники граматики, морфологія й синтаксис як розділи граматики. Зв'язок граматики з іншими розділами мовознавства. Основні поняття граматики: граматичне значення, граматична форма, граматична категорія. Способи вираження граматичних значень.

Змістовий модуль 13

Морфологія. Іменні частини мови

Предмет морфології. Слово як об'єкт лексикології та морфології. Поняття словоформи й парадигми / види парадигм. Частини мови як граматичні класи слів. Принципи класифікації частин мови в українській лінгвістиці. Проблема займенникових слів. Нечастиномовні слова-морфеми та слова-речення. Різновиди взаємопереходу частин мови. Зв'язок морфології зі словотвором і синтаксисом.

Грамаіичні та семантико-грамаіичні категорії іменника. Синтаксична роль іменника. Семантико-грамаіичні категорії іменника. Назви істот і неістот. Власні та загальні іменники. Конкретні й абстрактні іменники. Лексико-семантичні групи конкретних і абстрактних іменників. Лексичний склад речовинних іменників. Лексико-семантичні групи одиничних іменників. Збірні іменники. Основні грамаіичні категорії іменників: рід, число, відмінок. Категорія роду як одна з визначальних категорій іменника. Іменники спільного роду. Способи визначення родової належності невідмінюваних іменників. Категорія числа. Іменники, що вживаються лише у формі однини, та іменники, що вживаються лише у формі множини. Випадки вживання власних, абстрактних, речовинних іменників у множині. Категорія відмінка. Способи вираження значень відмінків. Система відмінкових форм сучасної української мови. Основні значення відмінків. Види відмінювання іменників. Словотворення іменників. Грамаіичні категорії прикметників: рід, число, відмінок, їх відмінність від однойменних категорій іменників. Синтаксична функція і сполученість прикметників. Розряди прикметників за значенням. Якісні і відносні прикметники. Присвійні прикметники. Проміжні прикметники: відносно-якісні, присвійно-відносні, присвійно-якісні. Відмінювання прикметників. Різновиди відмінювання прикметників. Повні й короткі якісні прикметники, їх семантична співвіднесеність. Стягнені й нестягнені форми якісних прикметників. Семантика, морфологічні особливості, синтаксичні функції й стилістичні особливості коротких і нестягнених форм прикметників. Ступені порівняння прикметників. Різноманітні способи утворення форм, ступенів порівняння їх значення. Словотворення прикметників.

Значення і грамаіичні особливості числівників. Розряди числівників за значенням і грамаіичними ознаками: кількісні / власне кількісні, збірні, дробові, неозначено-кількісні / і порядкові. Склад кількісних числівників. Структура кількісних числівників: прості, складні і складені. Морфологічні особливості й відмінювання кількісних числівників. Дробові числівники, їхня семантика, структура, особливості відмінювання. Синтаксичні функції і синтаксична сполучуваність кількісних, порядкових і дробових числівників. Збірні числівники, їхні грамаіичні особливості, склад, відмінювання й сполучуваність. Правопис числівників.

Особливості семантики займенників. Грамаіичні категорії займенника: відмінок, рід, число / частково/. Розряди займенників за співвіднесенням до інших частин мови: загально-предметні, узагальнено-якісні, узагальнено-кількісні. Займенникові іменники, займенникові прикметники, займенникові числівники, займенникові прислівники. Розряди займенників за значенням: особові, особово-вказівні, зворотний, означальні, питально-відносні, неозначені, заперечні, присвійні, вказівні. Структурно-словотворчі особливості прикметників. Синтаксичні функції займенників різних розрядів. Стилiстичні функції займенників. Синонімія займенників. Правопис займенників.

Змістовий модуль 14

Дієслово. Система дієслівних форм

Дієслово (категорійна система дієслівних форм). Загальна характеристика дієслова як частини мови. Система дієслівних форм. Категорія виду. Творення видових пар. Категорія перехідності / неперехідності. Категорія способу. Категорія часу. Уживання часових форм. Вторинні значення форм часу. Категорія стану. Зворотні дієслова. Категорії роду, числа, особи, способу. Поняття про категорію особи. Уживання особових форм дієслова в неозначено-особовому, узагальнено-особовому, безособовому та в значенні іншої особи. Значення й засоби вираження категорії роду. Значення й засоби вираження категорії числа. Безособові дієслова. Інфінітив. Дієслівні основи. Класи дієслів. Дієслівні парадигми. Дієприкметник. Питання щодо місця дієприкметника в системі частин мови. Значення, морфологічні ознаки й синтаксична роль. Творення дієприкметників. Перехід дієприкметників в інші частини мови. Критерії розмежування прикметників і дієприкметників.

Змістовий модуль 15

Особливі форми дієслова. Прислівник

Дієприслівник. Питання про місце дієприслівника в системі частин мови. Особливості формування дієприслівника. Творення дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники і прийменники. Форми на -но, -то. Перехід інших частин мови в дієслово (вербалізація).

Прислівник. Історія вивчення прислівника. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Морфологічні різновиди прислівників. Групи прислівників за значенням. Категорія ступенів порівняння. Наголошування прислівників. Слова категорії стану. Модальні слова. Місце слів категорії стану серед інших частин мови. Значення та граматичні ознаки слів категорії стану. Морфологічне співвіднесення з іншими частинами мови. Модальні слова серед інших частин мови. Місце й статус модальних слів у граматиці. Морфологічне співвіднесення модальних слів з іншими частинами мови.

Змістовий модуль 16

Службові частини мови

Прийменник як частина мови. Основні підходи до визначення статусу прийменника. Класифікація прийменників. Сполучник як частина мови. Класифікація сполучників. Сурядні та підрядні сполучники. Сполучники і сполучні слова. Проблема лінгвістичного статусу частки. Визначення часток, їх граматичні ознаки. Класифікація часток. Правопис часток. Проблема визначення статусу вигуку. Граматичні особливості вигуків. Звуконаслідувальні слова.

Змістовий модуль 17

Предмет і завдання синтаксису. Словосполучення

Предмет й об'єкт синтаксису. Система синтаксичних одиниць. Типологія синтаксичних зв'язків. Типологія семантико-синтаксичних відношень. Словосполучення – номінативна синтаксична одиниця. Слово і словосполучення, словосполучення й речення. Граматична форма та граматичне значення словосполучення. Різновиди словосполучень: а) за видом смислових відношень між компонентами; б) за видом синтаксичного зв'язку; в) за морфологічним вираженням головного і залежного компонентів; г) за будовою; ґ) за злитістю.

Змістовий модуль 18

Речення як основна синтаксична одиниця

Проблема визначення речення. Аспектологія речення. Структурна схема й парадигма речення. Ознаки речення. Класифікація речень у сучасній українській мові. Поняття про члени речення. Визначення членів речення. Структурні різновиди членів речення. Значення члена речення. Спеціалізовані й неспеціалізовані форми членів речення. Головні члени речення. Підмет, особливості його реалізації. Присудок як граматична категорія речення. Різновиди присудка (за морфологічним, структурним і семантичним вираженням). Проблема кваліфікації другорядних членів речення. Періодизація вивчення членів речення. Граматичні категорії другорядних членів речення. Семантико – граматичні ознаки другорядних членів речення. Означення (узгоджене, неузгоджене, прикладка). Додаток (прямий, непрямий, інфінітивний). Обставини. Синкретичні члени речення. Нове вчення про другорядні члени речення. Детермінанти (фонові, зумовленості, характерезувальні). Дуплексиви.

Змістовий модуль 19

Просте речення

Проблема односкладного речення в сучасній українській мові. Види односкладних речень. Дієслівні односкладні речення та їх особливості. Іменні односкладні речення та їх особливості. Неповні речення в лінгвістичній науці. Загальна характеристика неповних речень. Різновиди неповних речень. Аналоги неповних речень. Загальне поняття про нечленовані речення. Групи слів-речень. Вигуки-речення. Частки-речення. Модальні слова-речення. Звуконаслідувальні слова-речення.

Змістовий модуль 20

Синтаксис простого ускладненого речення

Поняття про синтаксичне ускладнення речення. Семантичне і формальне ускладнення простого речення. Поняття про порівняльний зворот, засоби вираження порівняльного звороту. Синтаксичні функції порівняльного звороту. Критерії розрізнення порівняльного звороту та неповної підрядної частини. Поняття про відокремлення. Умови відокремлення другорядних членів речення. Відокремлені узгоджені означення. Відокремлені неузгоджені означення. Відокремлені прикладки. Стилїстичне вживання прикладки.

Відокремлені обставини. Відокремлені додатки. Речення з опосередкованими компонентами. Загальне поняття про однорідні члени речення. Засоби поєднання однорідних членів речення. Види смислових відношень між однорідними членами речення. Узгоджені однорідні та неоднорідні означення. Питання про речення з кількома присудками. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення. Поняття про звертання. Способи вираження звертання. Стилiстична роль звертання. Вокативні речення. Класифікація вставних слів, словосполучень, речень. Класифікація вставлених конструкцій. Семантика й прагматика вставлених одиниць у реченні. Пунктуація.

Змістовий модуль 21

Синтаксис складного речення

Поняття про складне речення. Принципи класифікації складних речень. Засоби поєднання, різновиди синтаксичних зв'язків між предикативними компонентами складного речення. Питання про граматичну природу речень з однорідними присудками. Синтаксична категорія сурядності. Засоби поєднання предикативних частин у складносурядному реченні. Смислові відношення між компонентами складносурядного речення (таї закритої структури). Пунктуація у складносурядному реченні. Поняття про складнопідрядне речення. Структура складнопідрядного речення. Засоби зв'язку частин. Особливості синтаксичного зв'язку в СПР. Типологія класифікацій складнопідрядних речень. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури. Семантичні класи власне прислівних СПР (присубстантивно-атрибутивні, з'ясувально-об'єктні, прикомпаративні). СПР займенниково-співвідносного виду. Семантичні класи детермінантних СПР (часові, причинові, мети, умовні, допустові, наслідкові, порівняльні, місця, відповідності). СПР з підрядними супровідними частинами. Граматичне значення й граматична форма безсполучникового складного речення. Типологія поглядів на формально-синтаксичну і структурно-семантичну організацію БСР. Основні семантичні різновиди БСР. Пунктуація в БСР.

Змістовий модуль 22

Складні речення з різними видами синтаксичного зв'язку

Багатокомпонентні складносурядні речення. Багатокомпонентні складнопідрядні речення (з однорідною, неоднорідною супідрядністю, з послідовною підрядністю). Багатокомпонентні безсполучникові складні речення. Складні синтаксичні конструкції. З історії становлення поняття "період". Категорійні ознаки періоду та його місце в системі мови. Період і складне синтаксичне ціле. Структурні різновиди періоду. Стилiстичні функції періоду. Поняття про чужу мову та засоби її передачі. Пряма мова, способи її вираження в тексті. Невласне пряма мова. Цитата та засоби її передачі. Складні форми синтаксичної організації мовлення.

Змістовий модуль 23

Лінгвістика тексту

Проблема складних синтаксичних сполук у вітчизняному мовознавстві. Будова складного синтаксичного цілого (ССЦ), засоби зв'язку, види. Різновиди контекстуальних відношень між компонентами ССЦ. Граматичні засоби організації ССЦ. Стилiстичні засоби організації ССЦ. Текст як лінгвістична категорія. Основні категорії тексту. Засоби зв'язку структурних компонентів. Функції тексту. Особливості конструювання тексту. Поняття про експресивність та емоційність у мові. Сегментація: основні позиції щодо аналізу. Парцеляція. Приєднувальні конструкції. Лексичний повтор із синтаксичним поширенням. Називний теми.

3. Рекомендована література

1. Алексієнко Л. А. Морфологія сучасної української мови : [навч. посіб.] / Л. А. Алексієнко. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2014. – 675с.
2. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : [монографія] / Ф.С. Бацевич. – Львів : ПАІС, 2010. – 336 с.
3. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.] / С. П. Бевзенка, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – К. : Вища шк., 2005. – 270 с.
4. Бодик О. П. Сучасна українська літературна мова : Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія / О. П. Бодик. – К. : ЦУЛ, 2011. – 413с.
5. Бондар О. І. Сучасна українська мова : Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : [навч. посіб. для філол. спец. вищ. навч. закл.] / О. І. Бондар – К. : Академія, 2006. – 367 с.
6. Бондарчук К. С. Українська мова : [навч. посіб. для вищ. навч. закл.] / К. С. Бондарчук. – К. : Центр навч. літ., 2005. – 282 с.
7. Валюх З. О. Словотвірна парадигма іменника в українській мові : [монографія] / З. О. Валюх. – К. ; Полтава : АСМІ, 2005. – 356 с.
8. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови : Академічна граматики української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська. – К. : Пульсари, 2004. – 400с.
9. Венжинович Н. Ф. Сучасна українська літературна мова : [навч. посіб.] / Н. Ф. Венжинович. – К. : Знання, 2008. – 303 с.
10. Городенська К. Граматичний словник української мови : Сполучники / Катерина Городенська. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. – 340с.
11. Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови : [монографія] / К. Г. Городенська. – К. : Інститут української мови : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 208 с.
12. Греб М. М. Семантико-граматичні чинники формування з'явального відношення у складних конструкціях сучасної української мови : [монографія] / М. М. Греб. – Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2007. – 188 с.

13. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : [навч. посіб. для вищ. навч. закл.] / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр навч. літ., 2005. – 533с.
14. Демченко В. М. Українознавчий словник / В. М. Демченко. – Харків : Основа, 2013. – 127 с.
15. Дудник П. С. Синтаксис української мови: [підручник] / П. С. Дудник, Л. В. Прокопчук. – К. : Академія, 2010. – 384 с.
16. Забіяка В. А. Світ фразеологізмів : етимологія, тлумачення, застосування : [практ. посіб.] / В. А. Забіяка. – К. : Академія, 2012. – 299 с.
17. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису / А. П. Загнітко. – Горлівка : ГДРПШМ, 2004. – Ч. 1. – 227 с.; Ч. 2. – 254 с.
18. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : Дон НУ, 2007. – 294 с.
19. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. – Донецьк : БАО, 2011. – 992 с.
20. Ковалик І. Вчення про словотвір. Вибрані праці / Іван Ковалик ; [упоряд., авт. передм. В. Грещук]. – Івано-Франківськ ; Львів : Місто НВ, 2007. – Ч. 1 – 404 с.
21. Колоїз Ж.В. Сучасна українська літературна мова / Ж. В. Колоїз. – К. : Знання, 2008. – 356с.
22. Костюк А. В. Модульний курс української фонетики : [навч. посіб. для студ. вузів] / А. В. Костюк. – Вінниця : Власюк О., 2008. – 179 с.
23. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови : Морфологія / Ілля Корнійович Кучеренко. – Вінниця : Поділля – 2000, 2003. – 464 с.
24. Куш Н. В. Прийменникова еквівалентність в українській граматиці : структура, семантика, функції / Наталія Валеріївна Куш. – Слов'янськ, 2012. – 231с.
25. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : [для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.]. – [2-е вид., доп.]. – К. : Слово, 2010. – 328 с.
26. Плющ М. Я. Проблема відокремлення і відокремлених членів речення (семантико-синтаксичний і комунікативно-прагматичний аспекти) : [навч. посібн.]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 92 с.
27. Савченко І. С. Фонетика, орфоепія і графіка сучасної української мови : [навч. посіб.] / І. С. Савченко. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 184 с.
28. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна. – Донецьк : БАО, 2007. – 416 с.
29. Степанюк М. І. Лексикографія української мови : [навч.-метод. посіб.] / М. І. Степанюк. – К. : Мандрівець, 2008. – 121 с.
30. Сучасна українська мови. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Практикум : [навч. посіб.] / за ред. М. М. Фащенко. – К. : Академія, 2010. – 176 с.

31. Сучасна українська мова : Лексикологія. Фонетика : [підручник] / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Берковець та ін. ; за ред. А. К. Мойсієнка ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2013. – 340 с.
32. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Синтаксис : [підручник] / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібджанова, В. В. Коломийцева та ін. – К. : Знання, 2010. – 374 с.
33. Сучасна українська літературна мова : [підручник] / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін. ; за ред. М. Я. Плющ. – К. : Вища шк., 2009. – 430 с.
34. Сучасна українська літературна мова : Лексикологія. Фонетика : [підручник]. – К. : Знання, 2010. – 270 с.
35. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Синтаксис. – К. : Знання, 2010. – 374 с.
36. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови : [навч. посіб.] / В. Д. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.
37. Українська мова. Енциклопедія / [ред.-кол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. – [3-є вид., зі змінами і доп.]. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2007. – 856 с.
38. Шевчук С. В. Практикум з української мови : модульний курс / С. В. Шевчук. – К. : Алерта, 2009. – 297 с.
39. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / Каленик Федорович Шульжук. – К. : Академія, 2004. – 408 с.
40. Ющук І. П. Українська мова : [підруч. для філол. спец. вищ. навч. закл.] / І. П. Ющук. – К. : Либідь, 2008. – 639 с.

4. Форми підсумкового контролю результатів навчання

- 2-й семестр – залік
- 3-й семестр – іспит
- 4-й семестр – залік
- 5-й семестр – залік
- 6-й семестр – залік
- 7-й семестр – іспит

5. Засоби діагностики результатів навчання:

усна відповідь, конспект, тези наукової літератури, письмові роботи різних видів (диктанти, лінгвістичний аналіз, словоформ, словосполучень, речень, самостійні, контрольні роботи тощо), усна доповідь за темою, колоквіум.